

"Kom van die berg af"

-Drs. Gérard H.C. Roseval-
Cultuur- en Godsdienstpsycholoog

De noodzaak van medemenselijkheid en het nemen van verantwoordelijkheid

Dit stuk richt zich op de vraag: wat raakt mij als man, vader, begeleider, het meest in het maatschappelijke leven? Wat zijn nu de thema's waar ik me iedere keer diepgaand over opwindt. Wat ik niet kan relativëren, noch werkelijk langsheen kan leven.

De kern houdt verband met het inzicht dat onze herkomst, zowel persoonlijk als cultureel nog in ons voortleeft. Dus ook waar het gaat om de pijnen die door de generaties heen zijn geleden. Dit zorgt ervoor dat pijnlijke gebeurtenissen in het heden, raken aan die onderliggende ervaring. Van tekorten op persoonlijk, maatschappelijk en hiërarchisch niveau. In deze context is het de opdracht van ons 5% rijken om bewuster te zijn van de positie, macht en welvaart die we hebben. Ten opzichte van anderen binnen Nederland en daarbuiten. En dat dit slechts voor een klein deel onze eigen verdienste is. Door deze bewustwording krijgen compassie en medemenselijkheid meer kans om te groeien. De benadering van anderen wordt anders. Gelijkwaardiger, warmer, verbinding creërend, saamhorigheid versterkend. Dit hebben we nodig. Wellicht meer dan ooit.

Aanleiding

Elk jaar ga ik 2 keer een week op retraite. Voor contemplatie, zaken dieper doordenken en innerlijk werk doen. Ook nemen we in de zomer een lange periode vrij. Dit kan gelukkig. Vanuit afstand zie ik rode draden in mijn beleving. Ik ervaar terugkerend irritatie, woede en moedeloosheid in relatie tot de volgende 2 gebieden:

1. De samenleving. Met bijbehorende grote thema's die neerkomen op: hoe gaan we de onrechtvaardigheid, ongelijkwaardigheid en machtsmisbruik tegen?
2. (Persoonlijk) leiderschap. Hoe gaan onze leiders meer hun verantwoordelijkheid nemen en meer voor anderen doen?
En hoe gaan werknemers zelf meer verantwoordelijkheid pakken voor hun welzijn en die van anderen?

Menigeen buigt zich over bovenstaande. Alleen ligt bij mij momenteel de vraag: waarom vind ik me er zo enorm over op? Er zijn 3 thema's die in de 'onderstroom' impact op mij hebben. Ik denk dat velen dit herkennen. Ik ben me ervan bewust dat deze thema's een negatieve oorsprong hebben in mijn culturele en persoonlijke geschiedenis.

1. *Gebrek aan compassie en medemenselijkheid*
2. *Gebrek aan bewustzijn van de eigen: positie, macht, welvaart en praktisch voordeel*
3. *Gebrek aan verbinding en warmte*

Gebrek aan compassie en medemenselijkheid

Ik ben van creools Surinaamse herkomst. Mijn voorouders waren slaven. Mijn culturele achtergrond gaat over: uitbuiting, afstraffing, onderdrukking, minderwaardig behandeld worden, er niet bij horen, niet erkend worden als mens, leven bij de gratie en de willekeur van anderen. Slaven waren minder waard dan dieren. Dit was de norm. Dit is nog steeds zo.

Telkens als ik naar een programma kijk waar het gebrek aan compassie en medemenselijkheid de kop op steekt voel ik me machteloos en word ik verdrietig en kwaad. Ik begrijp dan niet dat deze praktijken anno 2018 worden getolereerd. Of het nu gaat over het moedwillig gebruik van giftige chemicaliën bij de productie van elektronica (werknemers krijgen kanker), of het generale pardon dat in de V.S. door Trump gewoon is teruggedraaid, of multinationals die belasting ontduiken (o.a. Google, Apple), en hiervoor ruimte krijgen ofwel 'gesteund' worden door bijvoorbeeld de Nederlandse regering.

We moeten het samen doen

Terwijl we dit als burger niet hoeven te proberen. Ik kan meer gebeurtenissen aanhalen. Ze raken dezelfde snaar. De kern is: leiders en bevoorrechten zijn niet bezig met handelingen waar anderen een menswaardiger leven door kunnen leiden. Maar zijn bezig met materieel en narcistisch eigenbelang. Zonder blikken of blozen. En dus ten koste van anderen.

Onder dit gebrek aan medemenselijkheid gaan velen gebukt. En ondanks dat ik aan de luxekant van het leven sta, wen ik er niet aan. Dit omdat ik de pijn van het gebrek aan compassie, zorg, steun en erkenning herken. De kant waar geen middelen zijn, geen macht is, maar geringe invloed. De kant die juist afhankelijk is van de ander. Om wat van het leven te kunnen maken. Ik identificeer me met die positie. Het houdt verband met mijn geschiedenis.

Gebrek aan bewustzijn van de eigen: positie, macht, welvaart en praktisch voordeel

Mijn ouders hebben fors de nadruk gelegd op: ontwikkelen, leren, je best doen, zorgen dat we op onze eigen benen kunnen staan. Het leek wel een mantra. Nu blijkt dit voort te komen uit het besef van hun ouders, dat dit de enige route is om niet aan de onderkant van de samenleving te komen staan.

Er was voor hen geen vangnet. Er waren geen kruiwagens. Ze moesten het zelf doen. Ook op het gebied van de culturele- en hierdoor persoonlijke identiteit. Dus het gevoel van eigenwaarde, geloof in mogelijkheden; hebben ze niet meegekregen. Noch voorbeelden van voorspoed waarmee zij zich direct konden identificeren. Hun cultuur was een kolonie. Hun eigen gewoonten tweederangs. En zij waren tweederangsburgers die misschien iets konden voorstellen als ze heel hard hun best deden. Naar Westerse witte maatstaven.

Geen positieve spiegelingen uit eigen geledingen. Geen geschiedenis van overwinning, van macht, van rijkdom. Maar van slechts het tegenovergestelde.

Dit heeft ertoe geleid dat mijn zussen en ik zeer zelfstandige zelfstartende individuen zijn. Ook heeft dit tot gevolg dat ik niets van wat ik bezit of hoe ik kan leven hier in het westen, als vanzelfsprekend beschouw. Ik realiseer me dat mijn lot er anders uit had kunnen zien. Er zijn vanuit mijn geschiedenis ook meer voorbeelden van problemen en falen dan van succes en voorspoed. Zie Suriname en andere

Caribische landen, zie de positie van de Afro-Amerikanen in de VS en zie Afrika als continent.

Overall zijn creolen de underdog. De armsten, de afhankelijksten. De groep met het minste perspectief. De groep met leiders uit eigen geledingen die zwichten voor macht en geld. En hiermee iets negatiefs bevestigen.

Dit zijn zaken waar de gemiddelde westerling zich niet mee bezighoudt. Voor hen is alles vanzelfsprekend. En al hoor ik mensen vaak zeggen: och wat hebben wij het toch goed, wat een luxe. Ik denk niet dat ze zich dit werkelijk realiseren. Dit maakt het lastig voor me om te zien dat veel westerlingen zichzelf nauwelijks kunnen oprekken. Hiermee bedoel ik: ongemakken trotseren. Men klaagt hier al snel als zaken niet gaan zoals men wil. Ook lijkt het wel alsof men er recht op meent te hebben.

Ik zie dit ook terug in mijn werk als begeleider. De stappen die binnen organisaties gezet moeten worden naar betere samenwerking, meer verbinding en dergelijke, zijn geen levensbedreigende activiteiten die gerealiseerd moeten worden. Het vergt wel bereidheid om de eigen waarneming een beetje op te rekken. En de ander serieus te nemen in zijn of haar makkes. Dit blijkt telkens een forse opgave te zijn. Onderliggend blijkt men te veel met zichzelf bezig te zijn. De eigen mening en behoeften leidend te laten zijn in elke vorm van interactie. Het lukt mensen dan ook mondjesmaat om de eigen positie als één van luxe te beleven. En dat bijkomende hobbels relatief eenvoudig opgelost kunnen worden, in vergelijking met andere maatschappelijke problemen en groepen. Ik neem dan eerder een hardnekkige focus op zelf waar en onmacht om boven zichzelf uit te stijgen, of de werkelijke situatie ten opzichte van anderen gewaar te worden. Hier zit ook weerstand op. Indien binnen organisaties mensen deze beweging wel weten te maken, blijkt de toename van compassie binnen handbereik. En niet alleen dat. Er ontstaat verbinding en saamhorigheid. Veiligheid neemt toe. Mensen kunnen meer kwaliteiten in elkaar waarnemen. Ervaren eveneens meer heil in de aanvaarding van de wederzijdse afhankelijkheid.

We moeten het samen doen

Gebrek aan verbinding en warmte

De essentie om als mens te kunnen floreren, zowel geestelijk als spiritueel, is gelegen in de mate waarin we verbinding ervaren. Dit geldt ook voor de mate waarin we kunnen samenwerken. En hiermee het beste in onszelf en elkaar naar boven kunnen halen. We kunnen ons pas verbinden, als we door de ogen van de ander onszelf op een veilige manier kunnen waarnemen. Waarin we dus kunnen ontspannen in het contact. Omdat we niet aan een plaatje hoeven voldoen, maar gewoon mens met alles erop en eraan kunnen zijn. Verbinding is een proces dat zich opbouwt en geen statisch gegeven. Het vraagt investering in intermenselijk contact. Het opvallende is dat dit thema veelal wordt gekoppeld aan een begrip als veiligheid en kwetsbaarheid. Blijkbaar hebben we dit als mens gewoon nodig om uit ons cocon te durven komen.

Tot slot

Ik gebruik veelal het woord 'we', omdat ik niet naar specifieke groepen mensen wil wijzen. De beschreven thema's zijn globale thema's. De 5% welvarenden leven over de hele wereld. En in het algemeen zijn mensen met zichzelf bezig. En leidt meer welvaart niet tot meer compassie. In elke samenleving zie je dat de invloedrijken, en daartoe behoren dus meer mensen dan alleen de allerrijksten, zich weinig bewust zijn van hun voordelen ten opzichte van anderen. Ze voelen ook geen verantwoordelijkheid ten opzichte van die anderen. Mensen lijken geneigd hun positie toe te schrijven aan eigen verdienste. Of aan het lot. Dit legt men vervolgens gemakshalve over het lot van andere mensen heen. Zo kan de ingenomen houding gehandhaafd blijven. En kan men de focus op zichzelf in stand houden.

In dit stuk globaliseer ik en verwijs ik naar de opgave om meer bewust te zijn van de eigen positie ten opzichte van anderen. En dit niet alleen binnen de eigen groep, maar juist daar buiten. Ik besef dat deze opgave utopisch is. Desalniettemin ligt hier een sleutel die begint op het individuele niveau.

En ik als afstammeling van slaven, wat is mijn opgave? De pijn die ik ervaar zorgt er niet automatisch voor dat ik wel compassie heb met anderen. Of dat ik een patent heb op medemenselijkheid.

Ook mensen met mijn achtergrond moeten anderen leren waarnemen vanuit hun geschiedenis. Dit wordt maatschappelijk gezien niet makkelijker wanneer je aan de tekortkant blijft staan. Wanneer anderen er blijvend voor zorgen dat de machtsbalans scheef blijft. Het is nu eenmaal moeilijker om te bewegen vanuit schaarste.